

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет управління, адміністрування та туризму
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

бакалавра
Рівень вищої освіти

Стан та можливості розвитку екологічного туризму в Україні за матеріалами ТА
«Мокка» ФОП «Михайлюк Є.В.», м. Старокостянтинів

Галузь знань 24 «Сфера обслуговування»

Спеціальність 242 «Туризм і рекреація»

Освітня програма «Туризм»

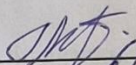
Шифр 20226

Виконала: студентка 4 курсу
група ТУР-20-1

Підпис

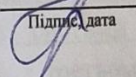
Д. БУДНІК
Ініціали, прізвище

Керівник:
к.ек.наук, доцентка

Підпис, дата

Л. ГРИЗОВСЬКА
Ініціали, прізвище

Нормоконтролер

Підпис, дата

О. ГРИНДІЙ
Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:
Зав. кафедри туризму
та готельно-ресторанної
справи
доктор економ наук, проф.

Підпис, дата

І. ЖУРБА
Ініціали, прізвище

_____ 2024 р.

Хмельницький, 2024

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет управління, адміністрування та туризму
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи
Рівень вищої освіти бакалавр
Галузь знань 24 «Сфера обслуговування»
Спеціальність 242 «Туризм і рекреація»
Освітня програма Туризм

ЗАТВЕРДЖУЮ

зав. кафедри туризму та готельно-ресторанної справи

І. Журба

_____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Буднік Діани Вадимівни

Прізвище, ім'я, по батькові студента

1 Тема роботи Стан та можливості розвитку екологічного туризму в Україні за матеріалами ТА «Мокка» ФОП «Михайлюк Є.В.», м. Старокостянтинів
керівник роботи Лілія Гризовська

затверджена Наказом по університету від «15» лютого 2024 р. № 8.

2 Строк подання студентом роботи на кафедру _____ 2024 р.

3 Вихідні дані до роботи: посібники, періодичні видання, звітність підприємства, Інтернет джерела

4 Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити)

У першому розділі розглянуто теоретичні аспекти розвитку екологічного туризму. У другому розділі здійснено аналіз системи маршрутів екологічного туризму туристичного підприємства «Мокка». У третьому розділі досліджено шляхи розвитку екологічного туризму в Україні на базі туристичного підприємства «Мокка»

5 Перелік графічного матеріалу: основні визначення екологічного туризму, складники визначення сутності екологічного туризму, базові принципи екологічного туризму, основні види екологічних турів та їх цілі, форми турів, ієрархічна класифікація екологічних турів, структура природно-ресурсного потенціалу України, SWOT-аналіз екотуризму в Україні, основні споживачі послуг ТА «Мокка», програма туру «Стопами природи Закарпаття», рекомендовані пропозиції щодо подальшого розвитку екологічного туризму (на прикладі ТА «Мокка»)

6 Дата видачі завдання _____ 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Назва етапу виконання КР	Термін виконання етапу роботи	Примітка
1. Вибір теми і складання бібліографії	06.05.2024	
2. Вивчення стану проблеми за темою Стан та можливості розвитку екологічного туризму в Україні за матеріалами ТА «Мокка» ФОП «Михайлюк Є.В.», м. Старокостянтинів, висвітлення її в науковій літературі, нормативних документах, мережі Інтернет	10.05.2024	
3. Збір фактичного матеріалу	15.05.2024	
4. Уточнення мети, завдань і обґрунтування концепції роботи	20.05.2024	
5. Вибір методів аналізу матеріалів. Попереднє формулювання гіпотез, припущень тощо	27.05.2024	
6. Обробка зібраного матеріалу	03.06.2024	
7. Виявлення тенденцій, схем розвитку проблемної ситуації, прогнозування та формулювання підходів до розв'язання проблеми	10.06.2024	
8. Підготовка тексту основної частини роботи. Формулювання висновків за розділами	13.06.2024	
9. Підготовка тексту виступу та загальних висновків, проходження попереднього захисту	19.06.2024	
10. Здача роботи на кафедрі	20.06.2024	

Студент-дипломник _____

Підпис

Д. Буднік

Прізвище, ініціали

Керівник роботи _____

Підпис

Л. Гризовська

Прізвище, ініціали

АНОТАЦІЯ

на кваліфікаційну роботу Буднік Діани Валдимівни

Тема роботи: Стан та можливості розвитку екологічного туризму в Україні за матеріалами ТА «Мокка» ФОП «Михайлюк Є.В.», м. Старокостянтинів

Спеціальність 242 «Туризм і рекреація»

Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Науковий керівник к.е.н., доцент Л. Гризовська

м. Хмельницький, 2024 р.

Кваліфікаційна робота виконана на 43 с., містить 14 таблиць, 8 рисунків, з перелік джерел посилань складається із 31 найменування.

Актуальність роботи. Сьогодні екологічний туризм поступово починає займати важливе місце у світовій туристичній індустрії. Розвиток екотуризму створює стимули для інших секторів економіки (включаючи транспорт, зв'язок і торгівлю) та сприяє збільшенню зайнятості, податкових надходжень і бюджетних доходів. Доцільність розвитку екологічного туризму в Україні обґрунтовується тим, що екотуризм може стати каталізатором структурної перебудови економіки, забезпечити демографічну стабільність та вирішити нагальні соціально-економічні проблеми українського села.

Перший розділ роботи присвячений визначенню поняття, сутності та структура екологічного туризму; характеристика принципів та особливості організації екологічних турів; світовий досвід та вітчизняна практика екологічного туризму.

У другому розділі проаналізовано сучасні тенденції та стан розвитку екологічного туризму в Україні; здійснено організаційно-економічну характеристику діяльності підприємства ТА «Мокка»; аналіз формування туристичних продуктів екологічного туризму ТА «Мокка».

У третьому розділі розроблено екологічний тур в Закарпаття для ТА «Мокка»; запропоновано економічне обґрунтування ефективності запропонованих заходів та організація просування туристичного продукту.

Ключові слова: екологічний туризм, туристичні ресурси, туристична інфраструктура, перспективи.

SUMMARY

for qualifying work Diana Budnik

The topic of the work: The state and possibilities of the development of ecological tourism in Ukraine according to the materials of TA "Mokka" FOP "E.V. Mykhailyuk", Starokostyantyniv

Specialty 242 "Tourism and recreation"

Department of Tourism and Hotel-Restaurant Business

Scientific supervisor, candidate of economic sciences, associate professor

L. Hryzovska

Khmelnysky, 2024

The qualification work was completed on 43 pages, contains 14 tables, 8 figures, the list of reference sources consists of 31 names.

Relevance of work. Today, ecological tourism is gradually beginning to occupy an important place in the world tourism industry. The development of ecotourism creates incentives for other sectors of the economy (including transport, communication and trade) and contributes to the increase of employment, tax revenues and budget revenues. The expediency of the development of ecological tourism in Ukraine is justified by the fact that ecotourism can become a catalyst for the structural restructuring of the economy, ensure demographic stability and solve the urgent socio-economic problems of the Ukrainian countryside.

The first section of the work is devoted to defining the concept, essence and structure of ecological tourism; description of the principles and features of the organization of ecological tours; world experience and domestic practice of ecological tourism.

The second section, analyzes current trends and the state of development of ecological tourism in Ukraine; an organizational and economic characterization of the activity of the TA "Mokka" enterprise was carried out; analysis of the formation of tourist products of ecological tourism TA "Mokka".

In the third section, an ecological tour to Transcarpathia was developed for TA "Mokka"; the economic justification of the effectiveness of the proposed measures and the organization of the promotion of the tourist product are proposed.

Key words: tourism, ecological tourism, tourist resources, tourist infrastructure, prospects.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 Теоретичні аспекти розвитку екологічного туризму	9
1.1 Поняття, сутність та структура екологічного туризму.....	9
1.2 Принципи та особливості організації екологічних турів	13
1.3 Світовий досвід та вітчизняна практика екологічного туризму	16
РОЗДІЛ 2 Аналіз системи маршрутів екологічного туризму туристичного підприємства «Мокка».....	20
2.1 Сучасні тенденції та стан розвитку екологічного туризму в Україні.....	20
2.2 Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства ТА «Мокка».....	24
2.3 Аналіз формування туристичних продуктів екологічного туризму ТА «Мокка».....	27
РОЗДІЛ 3 Шляхи розвитку екологічного туризму в Україні на базі туристичного підприємства «Мокка».....	31
3.1 Розробка екологічного туру в Закарпаття для ТА «Мокка».....	31
3. Економічне обґрунтування ефективності запропонованих заходів та організація просування туристичного продукту	34
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41

ВСТУП

Сьогодні екологічний туризм поступово починає займати важливе місце у світовій туристичній індустрії. Розвиток екотуризму створює стимули для інших секторів економіки (включаючи транспорт, зв'язок і торгівлю) та сприяє збільшенню зайнятості, податкових надходжень і бюджетних доходів.

Доцільність розвитку екологічного туризму в Україні обґрунтовується тим, що екотуризм може стати каталізатором структурної перебудови економіки, забезпечити демографічну стабільність та вирішити нагальні соціально-економічні проблеми українського села.

Питанням розвитку екологічного туризму присвячені праці вітчизняних науковців, серед яких: О. Дмитрук [10], В. Вишневський [6], Н. Парубок [23], Т. Панченко [26], В. Тарасова [28], Ю. Зінько [14], І. Смирнов [26], І. Халімовська [31], Я. Москвяк [21], О.Бейдик [1], В. Божанова [2], Н.Габчак [8], М. Мальська [20] та інші.

Об'єктом дослідження є екологічний туризм як складова туристичної діяльності України матеріалами ТА «Мокка» ФОП «Михайлюк Є.В.», м. Старокостянтинів.

Предмет дослідження є теоретичні та практичні аспекти організації екологічних турів, їх потенціал та перспективи розвитку.

Метою написання кваліфікаційної роботи є розробка теоретико - методичних засад, визначення основних напрямів розвитку екологічного туризму на базі ТА «Мокка».

Під час написання кваліфікаційної роботи необхідно виконані такі завдання:

- розкрити поняття, сутність та структуру екологічного туризму;
- розглянути принципи та особливості організації екологічних турів;
- дослідити світовий досвід та вітчизняну практику екологічного туризму;
- ознайомитися з сучасними тенденціями розвитку екологічного туризму в Україні;

- проаналізувати організаційно-економічну характеристику діяльності підприємства ТА «Мокка»;
- провести аналіз формування туристичних продуктів екологічного туризму ТА «Мокка»;
- розробити екологічний тур в Закарпаття для ТА «Мокка»;
- запропонувати пропозиції подальшого розвитку екологічного туризму (на прикладі ТА «Мокка»).

Методи дослідження: спостереження, опис, економіко-статистичний метод (порівняння, абсолютні і відносні величини), а також аналіз і синтез.

Практичне значення одержаних результатів складається з подальшого розвитку екологічного туризму і розширення спектру турів, які можуть бути застосовані в практичній діяльності підприємства «Мокка» або на інших туристичних підприємствах.

Апробація результатів роботи. Основні наукові положення та результати досліджень були представлені та схвалені на Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тренди, реалії і перспективи розвитку туризму та готельно-ресторанної справи» (м. Хмельницький - Меджибіж, Україна, 23-24 травня 2024 року).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (31 найменувань). Робота містить 14 таблиць та 8 рисунків. Загальний обсяг роботи становить 43 сторінок. Основний зміст викладено на 40 сторінках.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

1.1 Поняття, сутність та структура екологічного туризму

Термін "екотуризм" лише відносно недавно увійшов у вжиток у туристичній індустрії. Вважається, що вперше цей термін був використаний Міллером у 1978 році для позначення одного з варіантів сталого розвитку туризму [8].

Існує доволі багато визначень екологічного туризму (англ. ecotour, ecotourism), основні представлені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Основні визначення екологічного туризму

Автор	Поняття
А. Бабкін [5]	Він виділив три основні елементи екотуризму: знання про природу, збереження екосистем та повага до інтересів місцевого населення.
О. Бейдик [1]	Це невід'ємна частина рекреаційної діяльності, яка мінімізує негативний вплив на навколишнє природне середовище та його компоненти і передбачає гармонійну інтеграцію людей, рекреаційних об'єктів, природного середовища та рекреаційної інфраструктури.
О. Дмитрук [10]	Активний відпочинок з важливим екологічним змістом - це особливий комплексний напрям рекреаційної діяльності людей, які будують відносини з природою та іншими людьми на основі взаємної вигоди, взаємоповаги та взаєморозуміння. Від такого спілкування з природою туристи отримують резерви фізичних, психологічних, інтелектуальних та емоційних сил і здоров'я. Природа мінімізує незворотні впливи і втрати, а місцеві жителі отримують соціальні та економічні стимули, збереження природи та традиційного природокористування.
С. Кузик [17]	Організація туризму в ландшафтах, які майже не порушені людиною без шкоди для довкілля, в тому числі на територіях національних парків та мальовничих парків.
О.Любіцева, К.Стащук [18]	Вид туризму, заснований на максимальному використанні природних і рекреаційних благ та ресурсів і спрямований на екологічну та освітню рекреаційну діяльність.
М.Мальська, В.Худо [20]	Усі види туризму з мінімальним або нульовим впливом на природне середовище, який забезпечує баланс між природним середовищем та економічною діяльністю. Такий екологічно безпечний туризм включає піші та велосипедні прогулянки дорогами, альпінізм, спостереження за природою, сплави на байдарках і каное, спортивну морську риболовлю та катання на лижах у горах.

Г. Міллер[12]	Життєздатний туризм, який чутливий до навколишнього середовища Він включає в себе дослідження природного та культурного середовища і має на меті покращити стан цього середовища.
М. Рутинський, Ю. Зінько [14]	Пізнавально-рекреаційний туризм орієнтований на природні (здебільшого не порушені людиною) території, з різними формами активного відпочинку в природному ландшафті без шкоди для довкілля. Це активний екотуризм (піший туризм), велосипедний, водний, кінний туризм, збиральництво, рибальство, полювання, тури флори і фауни (орнітологічні тури, фототури, тематичні тури), культурні та етнографічні тури.
В.Храбовченко [31]	Відповідальні подорожі природними територіями, які не шкодять природі та покращують якість життя місцевого населення. Саме розумне дослідження відкриває нові горизонти, мінімізуючи негативний вплив на землю та людей, які її досліджують.

Джерело: розробка автора на основі даних [19]

Згідно з визначенням Міжнародної організації екотуризму (TIES):

"Екотуризм - це відповідальні подорожі до природних територій, тобто територій, які зберігають навколишнє середовище і підтримують добробут місцевого населення. Екотуризм координує, просуває та стимулює використання культурних та природних туристичних ресурсів, визнаючи важливість захисту культурної спадщини та природних ресурсів регіону на благо місцевих жителів і майбутніх туристів" [13].

Принципово важливі компоненти та ознаки, які є основою для визначення сутності екологічного туризму розглянемо на рис. 1.1.

Ключові особливості екотуризму:

- Подорожі, в яких туристи досліджують навколишнє середовище;
- Подорожі, де природа є головною цінністю;
- Доходи від екотуризму використовуються для фінансової підтримки захисту навколишнього середовища;
- Еко туристи беруть особисту участь у заходах, які захищають або відновлюють ресурси дикої природи;
- Екотури - це подорожі, де всі дії є "екологічно чистими".

На сьогодні можна виділити 4 основних види екологічного туризму:

1. Науковий туризм. 2. Тури з вивчення історії природи. 3. Пригодницький туризм. 4. Подорожі в природні резервації і заповідники [21].

Рисунок 1.1 - Складники визначення сутності екологічного туризму

Екотури мають кілька особливостей, які відрізняють їх від масового туризму:

- Подорожі до природних територій здійснюються відносно невеликими групами людей;
- Мандрівники мотивовані бажанням поспілкуватися з природою, отримати естетичне та моральне задоволення від природи та побачити унікальні ландшафти;
- Екологічна свідомість мандрівників. Туристи готові на деякий час забути про блага цивілізації і, можливо, тимчасово відмовитися від певних звичок, щоб зберегти навколишнє середовище в хорошому стані;
- Екотуризм вимагає глибоких знань про природні пам'ятки, архітектурні та культурні особливості місцевого населення і певного рівня екологічної освіти.

Крім природи, яка є основним об'єктом екотуризму, заслуговують на увагу і самі екотуристи, яких можна розділити на чотири категорії:

1. група висококваліфікованих фахівців у сфері "еко". Вчені, науковці та дослідники, які беруть участь в етнографічних турах.

2. групи екотуристів, які мають певний інтерес до нової культури чи спадщини і прагнуть отримати нові знання про природу та місцеву духовність місцевості.

3. група звичайних туристів, які очікують від екотуризму нових вражень, емоцій та хобі.

4. група звичайних екотуристів, для яких екоподорожі є частиною окремої туристичної програми [8].

Розглядаючи розвиток і зростання екотуризму, важливо зосередитися на принципах, на яких базується вся індустрія. Екотуризм викликає у людей відчуття єдності та спілкування з природою. Під час подорожей люди перебувають у тісному контакті з природою, відчувають природу, дізнаються про особливості життя місцевих жителів, їхні традиції та зв'язок з природою.

Люди знайомляться з особливостями життя місцевих жителів, їхніми традиціями та звичаями певного регіону. Екотуризм сприяє підвищенню обізнаності людей про навколишнє середовище, збереженню природи в її первозданному стані і зменшенню негативного впливу людини на природу.

Концепцію екотуризму можна розглядати у вигляді наступних основних принципів (рис. 1.2)

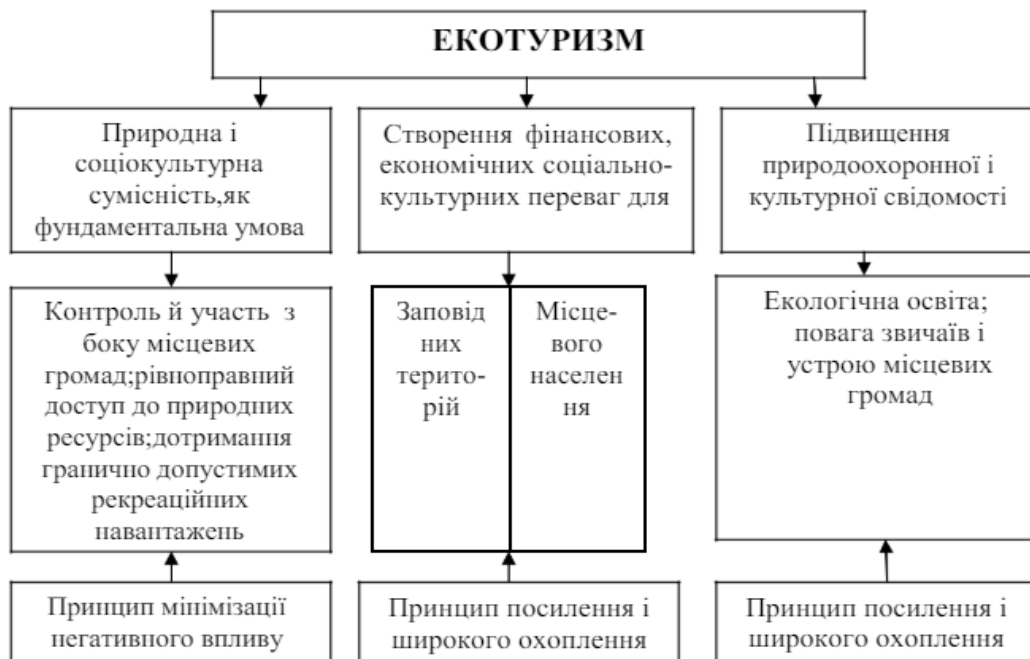

Рисунок 1.2 - Базові принципи екологічного туризму [24]

Основними завданнями екологічного туризму є

- систематично, постійно та цілеспрямовано сприяти критерію екологічної рівноваги;
- гармонізувати відносини між природою, суспільством та економікою;
- орієнтувати туристичні організації на збереження, відтворення та споживчу цінність природного середовища шляхом виділення частини доходів від туризму на вирішення пов'язаних з цим проблем;
- підпорядкування короткострокових інтересів отримання прибутку від туризму довгостроковим інтересам збереження природи для майбутніх поколінь, збільшення рекреаційних і туристичних ресурсів та сприяння соціально-економічному розвитку місцевих громад.
- також дати туристам відчуття особистої відповідальності за стан природи та її майбутнє.

Таким чином, екотуризм розвивається і став більш диверсифікованим, щоб задовольнити попит на екологічну спрямованість і в той же час забезпечити такі ж можливості для майбутніх поколінь.

1.2 Принципи та особливості організації екологічних турів

Організація екологічних турів - це складний процес, який включає в себе ряд детальних аспектів [23]:

- Планування маршруту. Першим кроком в організації екологічного туру є вибір природних місць та маршрутів. Це можуть бути національні парки, заповідники, гірські масиви, ліси, озера та інші природні об'єкти. При плануванні маршруту важливо врахувати баланс між цікавими місцями для відвідування та збереження природи. Можливо вибрати шляхи, які мінімізують вплив на дикий світ та екосистеми.
- Збалансований туристичний потік. Організатори екологічних турів

повинні стежити за тим, щоб кількість туристів, які відвідують певні місця, була розподілена рівномірно, щоб уникнути перенаселення та негативного впливу на природу. Керування туристичним часом може включати в себе обмеження для відвідування певних місць, створення регламентованих маршрутів та інші заходи.

- Екологічна освіта та інформування туристів. Важливо надати туристам інформацію про місцеву природу, її значення та уразливість. Це все дасть усвідомити важливість збереження природи та екосистем. Також важливо надати туристам інструкції щодо екологічної поведінки під час подорожі, такі як правила викидання сміття, збереження місцевої флори та фауни, утворення екосистем тощо.

- Використання екологічних засобів транспорту та проживання. При організації екологічних турів турагенти користуються перевагою екологічно чистих засобів транспорту, такими як: електричні автобуси, велосипеди, піші маршрути тощо. Проживання може бути організоване в екологічно чистих місцях, таких як: дерев'яні будинки на деревах, намети тощо.

- Підтримка місцевої економіки та культури. Важливо сприяти розвитку місцевої економіки та культури через екологічний туризм. Це може включати в себе сприяння місцевим підприємствам, ресторонам, ремеслярським майстерням, а також організацію виставок місцевих традицій та культурних заходів.

Розглянемо основні види екологічних турів та їх цілі в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 - Основні види екологічних турів та їх цілі

Види екологічного туру	Основні цілі
Наукові і пізнавальні тури	Орнітологічні, ботанічні, ландшафтно-географічні, археологічні, етнографічні та інші дослідження
Пригодницькі тури	Пішохідні, водні, кінські, гірські подорожі
Літні студентські (учнівські) практики	Ознайомлювальні, виробничі, переддипломні і т.д.
Літні табори і програми для учнів	Краєзнавчі, ботанічні, зоологічні, археологічні, геологічні і т.д.
Поїздки одного дня	Екскурсії, відпочинок
Внутрішні чи міжнародні тури	Поїздки на екологічні конференції, симпозіуми, відвідування друзів і родичів, відрядження

Головною ідеєю екотуризму є дбайливе ставлення до навколишнього

середовища та використання його в туристичних цілях, при цьому виховуючи любов до природи та утверджуючи важливість охорони природи, що є відмінною рисою екотуризму.

Виходячи з цих та інших особливостей, у змісті діяльності менеджера екотуризму з'являються нові види робіт, а з урахуванням екологічної орієнтації турфірм слід звернути увагу і на деяку своєрідність формам турів, яким віддають перевагу туристи (табл.1.3).

Таблиця 1.3 – Форми турів

Форма туру	%
Відвідування парків	55,8
Пішохідні походи	55,0
Відвідування заповідних територій	47,8
Спостереження за „дикою”природою (не враховуючи бердсвотчінг)	45,8
Походи природними стежками (екостежками)	37,1
Еколого-освітні тури	20,3
Бердсвотчінг	19,5
Велосипедні тури	18,7
Рибалка на прісних водоймах	17,9
Дайвінг	14,7
Відвідування болот	12,0
Походи в гори, скелелазання	11,6
Каноїнг та каякінг	9,2
Життя на ранчо	4,0
Плавання	3,6
Походи на човнах	3,6
Берегові тури	3,2
Океанічні тури	2,8
Життя на кемпінгу	2,0
Відвідування природних видатних місць	1,2

Екологічні тури займають важливу роль у туристичній діяльності та мають свої специфічні функції, які сприяють збереженню природи, розвитку сталого туризму та підвищенню свідомості про навколишнє середовище.

Отже, організація екологічних турів вимагає великої уваги до деталей та дотримання принципів сталого розвитку. Кожен аспект подорожі повинен бути повністю запланований та здійснений з урахуванням його впливу на навколишнє середовище та спільноту (табл.1.4).

Таблиця 1.4 - Ієрархічна класифікація екологічних турів [17]

Ієрархічний рівень	Категорії
Тип	Природно-орієнтований
Класи	1. Екотури в „дикій” природі, в межах заповідних територій. 2. Екотури поза межами заповідних територій, на території культурного ландшафту.
Види	1. Заметою. 2. За основним об'єктом.
Форми	1. За віком учасників. 2. За станом їх здоров'я. 3. За чисельністю груп.

Екологічні тури дають можливість відмовитися від шумного міського середовища та відновити психологічне здоров'я. Вони сприяють відчуттю спокою, гармонії та відновленню енергії, що є важливим для підтримання психічного благополуччя.

Отже, екологічні тури відіграють ключову роль у формуванні сталого туризму, як засобу просвітлення, заохочення відповідальної поведінки, сприяння здоровому способу життя, збереженні природних ресурсів та розвитку місцевих громад. Вони допомагають підвищенню свідомості про важливість охорони природи та збереження біорізноманітності, що є критичним для збереження здоров'я планети для майбутніх поколінь.

1.3 Світовий досвід та вітчизняна практика екологічного туризму

У світі існує дві основні моделі розвитку екологічного туризму. Так звана "австралійська" модель, де подорожі відбуваються в незайманій "дикій" природі (Австралію і США), і "західноєвропейська" модель, де подорожі відбуваються в культурних, часто сільських ландшафтах (інших ландшафтів просто не існує або вони дуже обмежені - Італія, Іспанія, Франція, Німеччина). Зрозуміло, що форма активного туризму - це переважно австралійська модель, тобто подорож незайманою природою. Закономірно, що в районах, де антропогенний тиск

зведений до мінімуму, природа збереглася майже в первозданному стані [18]. Це, по-перше, важкодоступні для людини території (наприклад, гірські райони, тайга, райони з нерозвиненими комунікаційними мережами, райони з суворими кліматичними та географічними умовами тощо). По-друге, це території, де доступ людини обмежений штучно створеними природними територіями, що охороняються. Такі природні території мають різний охоронний статус, наприклад, національні або природні парки та заповідники, пам'ятки природи, лісозахисні парки та лісові, дендропарки тощо.

Екотуризм має потужний і швидкий розвиток та потенціал як глобальна система у світі. Такому рівню розвитку сприяють науково-освітні тури (орнітологічні, екологічні, фольклорні), пригодницькі тури, програми літнього відпочинку та туризм, пов'язаний з проведенням конференцій та виставок.

Екологічний туризм, або зелений туризм, стає все більш популярним видом туризму у всьому світі. Це пов'язано з багатьма факторами, такими як:

- Зростаюча екологічна свідомість: Люди все більше турбуються про навколишнє середовище і хочуть подорожувати таким чином, щоб мінімізувати свій вплив на нього.

- Бажання відпочити на природі: Люди все частіше шукають можливості відпочити від міської метушні та насолодитися красою природи.

- Пошук автентичного досвіду: Екотуризм дає можливість познайомитися з місцевою культурою та традиціями, а також з унікальною флорою та фауною.

Деякі з найпопулярніших напрямків екологічного туризму у світі:

Коста-Ріка: Ця країна є світовим лідером в галузі екотуризму. Тут можна побачити безліч тропічних лісів, вулканів, водоспадів та інших природних пам'яток.

Нова Зеландія: Ця країна відома своїми мальовничими пейзажами, включаючи гори, льодовики, фіорди та пляжі.

Кенія: Ця країна є домом для сафарі-парків, де можна побачити диких тварин, таких як леви, слони, жирафи та зебри.

Перу: Ця країна славиться своїми руїнами стародавніх цивілізацій, такими

як Мачу-Пікчу.

Непал: Ця країна є домом для гори Еверест, найвищої гори в світі.

Деякі країни є лідерами екотуризму і пропонують всі можливості в цій сфері:

- Швейцарія унікально захищає природу в Європі і заслуговує на перше місце за рівнем екологічної чистоти. Дослідники були вражені високою якістю води та повітря у Швейцарії. В останні роки в Швейцарії значно скоротилося використання пестицидів;

- Швеція активно працює над зменшенням вмісту вуглекислого газу в атмосфері, і результати вражають. Ліси Швеції відомі своєю чистотою та незайманістю, і їхній стан також заслуговує на похвалу;

- Нова Зеландія - рай для любителів екотуризму. Ця країна відома як "довга біла хмара". Дика природа зберігається в природному стані, а чиста вода і повітря є візитною карткою Нової Зеландії;

- Коста-Ріка - найбільш екологічно чиста країна в Америці. Однією з переваг країни перед сусідами є те, що Коста-Ріка припинила вирубку своїх знаменитих амазонських лісів. Екотуризм стрімко розвивається, і за оцінками екологічних експертів, Коста-Ріка посідає п'яте місце у світі;

- В кінці списку країн, придатних для екотуризму, знаходиться острів Маврикій, навряд чи можна назвати лідером з точки зору екологічної чистоти. Однак, порівняно з іншими місцями для відпочинку та зміцнення здоров'я, він може легко конкурувати за чистотою питної води. Про це свідчить висока тривалість життя корінного населення. Охороні навколишнього середовища на острові заважають викида газів [23].

Приємно усвідомлювати, що принаймні деякі країни вважають своїм обов'язком захищати природні ресурси та навколишнє середовище.

Учасники Всесвітнього саміту розробили низку рекомендацій для урядів, приватного сектору, неурядових організацій, державних органів та освітніх установ щодо політики та стратегій розвитку екотуризму, які слід розглянути в контексті розвитку екотуристичних процесів.

В Україні існують об'єктивні умови, які не можна ігнорувати при формуванні та розвитку системи екотуризму. По-перше, Україна має унікальний природний потенціал. По-друге, не дивлячись на різні несприятливі впливи та явища, Україна зберегла свій унікальний природний комплекс. По-третє, Україна є країною, яка прагне до збереження та примноження глобально важливих природних цінностей, про що свідчить розвинена мережа природно-заповідних територій, частина з яких спонсорується міжнародними організаціями [7]. Так, на території України створена досить розгалужена мережа природно-заповідного фонду, яка налічує близько 6,7 тис. територій та об'єктів загальною площею понад 2,7 тис. кв. км, що відповідає приблизно 4% від загальної площі України [3].

В Україні екологічний туризм також набирає популярності. У країні є багато місць, які можуть зацікавити екотуристів, таких як: Карпатські гори: Це найвища гірська система України, де можна побачити мальовничі пейзажі, гірські озера, водоспади та ліси. Полісся: Цей регіон відомий своїми болотами, лісами та озерами. Тут можна побачити багато рідкісних видів рослин і тварин. Шацькі озера: Це група з 24 озер, розташованих на Волині. Ці озера є популярним місцем для відпочинку та риболовлі. Асканія-Нова: Цей заповідник є домом для багатьох видів диких тварин, таких як бізони, дикі коні та лані. Дунайські плавні: Цей регіон є одним з найбільших річкових дельт в Європі. Тут можна побачити багато видів птахів, а також унікальну флору та фауну.

Розвиток екологічного туризму в Україні має багато переваг, таких як: - створення нових робочих місць: екотуризм може сприяти створенню нових робочих місць у сільській місцевості; - збереження навколишнього середовища: екотуризм може допомогти зберегти навколишнє середовище, оскільки він стимулює місцевих жителів дбати про природу; - розвиток місцевої економіки: екотуризм може сприяти розвитку місцевої економіки, оскільки він приносить дохід від туристів.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СИСТЕМИ МАРШРУТІВ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА «МОККА»

2.1 Сучасні тенденції та стан розвитку екологічного туризму в Україні

Україна має сприятливі умови для розвитку туризму завдяки різноманітності природи, історії, культури, матеріальних і людських ресурсів. Природні туристичні ресурси включають компоненти природного середовища, які приваблюють туристів привабливими характеристиками. Це може бути геологічний, геоморфологічний (рельєф), гідрологічний (вода), кліматичний, рослинний і тваринний світ [22].

В результаті Україна приділяє все більше уваги розвитку екотуризму, впроваджуючи ряд ініціатив, спрямованих на просування і збереження практики сталого туризму природної та культурної спадщини країни.

У складовій структурі українських ресурсів найбільша частка складається з земельних ресурсів, на частку яких припадає 45% від загального ресурсного потенціалу. Мінеральні ресурси становлять 27%, за ними йдуть водні ресурси 13% і природні рекреаційні ресурси - 10%. Найнижчий рівень потенціалу спостерігається в лісових ресурсах, на частку яких припадає 4%, і ресурсах тваринного світу, на частку яких припадає всього 1% (рис. 2.1).

Однією з найпопулярніших природних зон в Україні є Карпати, гірський масив, розташований на заході України. Ще одним відомим природним місцем є Національний парк Синевир, розташований в Карпатах. Парк відомий своїми прекрасними озерами, густими лісами та багатою фауною. У південній частині України знаходиться зона Причорноморської низовини, де можна побачити унікальну природу степів і лісостепів. Також в цьому районі знаходиться Національний парк Олешківські піски, де є багато незвичайних місць, різновиди тварин і рослин [11].

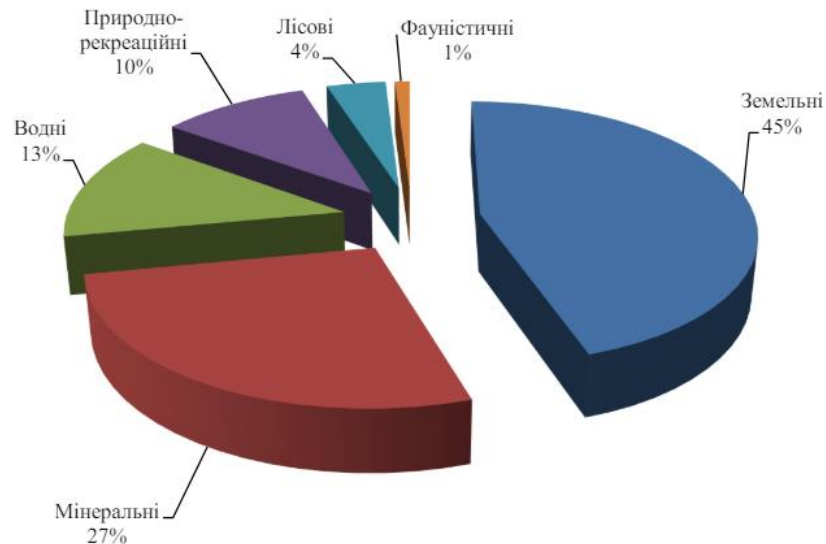

Рисунок 2.1 - Структура природно-ресурсного потенціалу України

Крім природних зон, в Україні також є безліч історичних і культурних пам'яток, які рекламуються як об'єкти екологічного туризму. Наприклад, знаменита Кам'янець-Подільська фортеця та історичний центр Львова, які включені до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [7].

Україна володіє важливими водними ресурсами, серед яких особливе значення мають Чорне і Азовське моря. Також на території України протікає близько 3 мільйонів річок, найбільшими з яких є Дніпро, Дністер, Південний Буг. Карпатські ріки, такі як Черемош, Прут, Тиса і Стрий, створили можливості для катання на байдарках та рафтингу. У Волинському Поліссі багато природних озер і штучних водойм, а всього в Україні налічується 3000 природних озер і 22000 штучних водойм [27].

Україна також славиться своїми лісовими ресурсами і займає одне з провідних місць в Європі за кількістю лісових насаджень. Ландшафт України включає рельєф місцевості, пейзажі та печери, дуже важливий для туризму через їх рекреаційні та освітні можливості.

В Україні також є значна кількість природно-заповідних територій, у тому числі 20 природних заповідників. В даний час в країні налічується 13 заповідників та 11 національних природних парків. Природні заповідники і парки займають близько 10 % території України та розташовані в різних частинах країни [15].

Однак через військові дії та окупацію деяких районів ситуація з функціонуванням природних заповідників складна. На жаль, неможливо точно сказати, які наслідки і збитки були завдані природному середовищу, флорі і фауні в результаті мінування і ракетних обстрілів.

Повноцінне вторгнення росії на територію суверенної України справило значний вплив на розвиток туризму. Незважаючи на ці проблеми, Україна продовжує розвивати можливості туризму в інших частинах країни, які не були порушені конфліктом. Галузь активно працює над привабливими пропозиціями для туристів, у тому числі над розвитком екотуризму в інших регіонах України.

Варто зазначити, що російське вторгнення призвело до втрати контролю над частиною території, яка мала потенціал для розвитку екотуризму. Це Крим, Донецька і Луганська області. Херсонська область також зазнала значних збитків від дій загарбників. Підриг Каховської ГЕС знищив значну частину річкової екосистеми, природних угідь та водного заповідника. Це негативно позначається на різноманітності флори і фауни регіону, а також на багатьох видах рослин і тварин.

Сьогодні Західний регіон є лідером у наданні послуг екотуризму між регіонами України. Це пов'язано не тільки з великою кількістю пропозицій для відпочинку, але і з високою популярністю серед туристів. Зокрема, найбільшою привабливістю для приїжджих користуються Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька області [17].

Ми провели SWOT-аналіз екотуризму в Україні, який оцінив поточний стан екотуризму, намітив перспективи розвитку в Україні та дозволив запобігти виникненню можливих проблем (табл.2.1).

Проаналізувавши таблицю.2.1 можна зробити висновок, що для подальшого розвитку екотуризму в Україні необхідно вжити ряд заходів. Перш за все, необхідно створити єдину законодавчу і нормативну базу, що регулює цю сферу. Крім того, важливо класифікувати бази відпочинку таким чином, щоб туристи могли вибрати правильний рівень комфорту.

Таблиця 2.1 - SWOT-аналіз екотуризму в Україні

Фактори, що впливають екотуризм	Позитивні	Негативні
Внутрішні	<p>(S) Сильні сторони:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Переважно свіже повітря та чиста природа. 2. Багата флора та фауна, мальовничі краєвиди. 3. Велика кількість історичних та культурних пам'яток. 4. Збережені національні традиції. 5. Гостинність місцевого населення. 6. Багато приватних садиб. 7. Низька вартість проживання та харчування. 8. Екологічно чисті продукти, вирощених самостійно. 	<p>(W) Слабкі сторони:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Житлові умови залишають бажати кращого. 2. Існують проблеми з постачанням води. 3. Недостатня обізнаність населення в даному виді відпочинку. 4. Власники господарств не володіють іноземними мовами. 5. Електронне бронювання не є широко поширеним та доступним. 6. Інфраструктура є недостатньо розвиненою. 7. Відсутність цікавих туристичних атракцій.
Зовнішні	<p>(O) Можливості:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зростання економічного благополуччя та зайнятості сільського населення. 2. Підвищення якості життя в українських селах. 3. Формування позитивного образу України на міжнародній арені. 4. Розвиток і покращення інфраструктури сіл. 5. Збереження історико-культурних пам'яток. 	<p>(T) Перешкоди:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність системи категоризації негативно впливає на якість нічліжних умов. 2. Політичний імідж країни не сприяє притоку іноземних інвестицій. 3. Безробіття в країні підвищує рівень злочинності і тим самим відлякує туристів. 4. Відсутність належної нормативно-правової бази ускладнює організацію відпочинку на селі.

В цілому, основними тенденціями розвитку екотуризму в Україні на сьогоднішній день є: 1. Збільшення кількості туристів. 2. Розвиток інфраструктури. 3. Розвиток місцевої спільноти. 4. Зміцнення екологічної відповідальності. 5. Створення нових маршрутів.

Україна має величезний потенціал для розвитку екотуризму завдяки унікальній різноманітності своєї природи. Але для того, щоб розвивати його в Україні, необхідно вирішити проблеми, пов'язані з інфраструктурою і державною підтримкою. Крім того, важливо підвищувати обізнаність туристів про екологічний туризм в Україні та залучати місцеві спільноти до розвитку цієї галузі. Розвиток екотуризму в Україні може стати джерелом доходу для туристичної галузі, а також інструментом збереження природи та екосистем.

2.2 Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства ТА «Мокка»

Туристичне агентство "Мокка" було засноване в 2000 році і успішно працює на ринку Хмельницької області більше 20 років. Установа була створена з метою надання якісних туристичних послуг жителям регіону та надання можливостей для відпочинку та екскурсій в Україні, так і за кордоном. Завдяки високому рівню сервісу і широкому спектру пропонованих послуг агентство швидко завоювало популярність серед клієнтів (рис.2.2.).

Рисунок 2.2 – Логотип туристичної агенції «Мокка»

«Мокка» - це туристична агенція в містах Хмельницькому та Старокостянтинові (рис.2.3). Вона успішно надає туристичні послуги з внутрішнього та виїзного туризму. Офіси знаходяться за адресою: м. Хмельницький: вул. Соборна, 11 кабінет 219 (офіс-центр "КОЛОС") Телефони: моб.: 0971949984, вайбер/телеграм: 0968780172. м. Старокостянтинів: вул. Острозького, 10 (готель "Случ" 2-пов. каб.5). Тел.: 3-18-06, 0974968137, вайбер/телеграм: 0968780172.

Час роботи: п'ятниця: 09:00-18:00; субота: 09:00 16:00; неділя: вихідний [24].

Рисунок 2.3 – Місце розташування туристичної агенції «Мокка»

Переваги «Мокка»:

- Досвід і професіоналізм. Туристичне агентство "Мокка" успішно працює на туристичному ринку Хмельницького та Хмельницької області з 2000 року. Наша спеціалізація - відпочинок на морі та гірсько-лижний туризм в Україні та за кордоном;

- Вартість туру без додаткових витрат. Це є онлайн-туристична агенція (всі тури можна вибрати прямо на їхньому сайті) і працює без додаткових витрат, тому ціни на їхні тури найнижчі в Хмельницькій області. Саме тому можна знайти тур будь-який і прийти в один з офісів (Хмельницький, Старокостянтинів) і купити саме той тур, який хотіли (на ту ж дату, в той же готель і т.д.) на 5-10% дешевше.

Серед найбільш популярних маршрутів можна знайти тури до Болгарії, Туніс, Таїланду, Туреччини, Єгипету, екскурсії Європою (Іспанія, Рим, Прага, Будапешт, Відень), тури в Карпати і з кожним роком з'являються нові напрямки та країни [24].

Тури «Мокка» - пропонує широкий вибір маршрутів на будь-який смак. До них відносяться сімейний відпочинок, групові тури, спеціальні пропозиції для дітей і підлітків, корпоративний відпочинок.

Туристичні агентства Мокка є офіційно зареєстрованими торговими марками товарів і послуг Укрпатенту, інші туристичні агентства Старокостянтинів офіційно не мають зареєстрованих торгових марок, вони просто використовують неофіційні назви і зображення, відповідно, не дорожать своєю репутацією так, як агенція, адже тільки офіційно зареєстровані торгові

марки гарантують високу якість обслуговування.

Персонал підприємства завжди готовий запропонувати варіанти, які найбільш підходять за смаком та фінансовими можливостями замовника. Агенція складається з кваліфікованих фахівців, які чітко забезпечують найвищу якість обслуговування і індивідуальний підхід до кожного клієнта. Відповідно, організаційна структура управління туристичного підприємства «Мокка» зображена на рисунку 2.4.

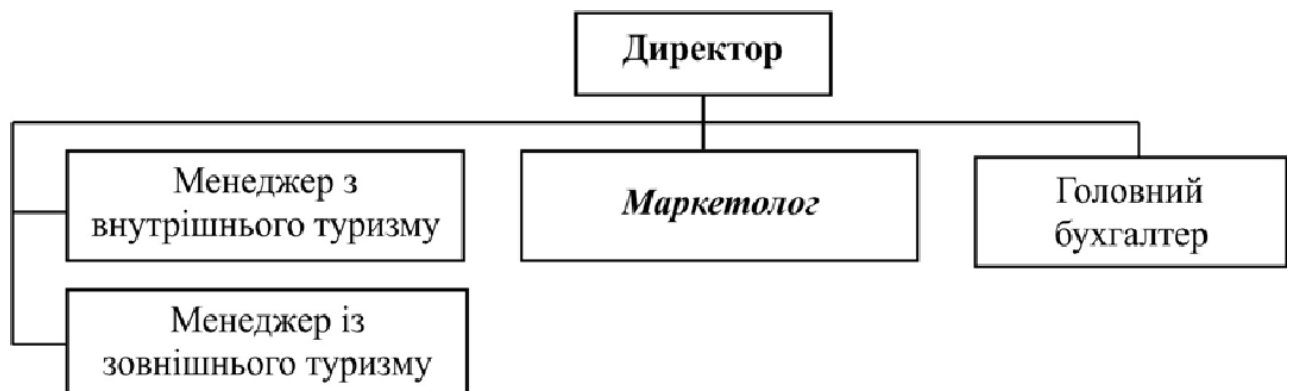

Рисунок 2.4 - Організаційна структура управління туристичного підприємства «Мокка»

ТА «Мокка» працює тільки з надійними туроператорами, налагоджена база і велика кількість постійних клієнтів, тільки позитивні відгуки туристів. Завжди надає тільки найсвіжішу інформацію. Їхні менеджери з туризму двічі на рік здійснюють рекламні тури та екскурсії по визначних пам'ятках, тому в курсі поточного стану готельної бази та рівня сервісу.

Професійні та відмінні співробітники (кращі в Хмельницькому). Досвід і фахівці менеджерів з туризму не дозволять нікому засумніватися в правильності вибору. Також пропонують безкоштовну консультацію. На сайті агенції можна ознайомитися з правилами та умовами надання послуг туристам. Інформація доступна і зрозміла.

Туристичне агенство «Мокка» працює тільки з надійними страховими компаніями і банками. Їх пріоритет - зробити відпочинок успішним, перетворити його в бажаний, поповнити соціальні мережі новими фотографіями і наповнити яскравими враженнями від подорожі.

2.3 Аналіз формування туристичних продуктів екологічного туризму ТА «Мокка»

Важливим напрямком для подальшого розвитку систем маршрутів екологічного туризму, насамперед є процес планування розвитку екотуризму на природо-охоронній території.

Тому для тих, хто планує та організовує туризм, дуже важливо розуміти соціальні, політичні та економічні тенденції суспільства. Таке розуміння дозволить не тільки розвивати туристичну діяльність, яка буде мати високий економічний ефект в умовах, що змінюються, а також збереження більшості природних комплексів.

Туристичне агентство «Мокка» має значний потенціал для розвитку екологічного туризму, завдяки своєму досвіду роботи на ринку, широким зв'язкам з партнерами та кваліфікованому персоналу.

Для аналізу формування туристичних продуктів екологічного туризму ТА «Мокка» необхідно:

1. Вивчити попит на екологічний туризм: Провести дослідження, щоб визначити, які екологічні напрямки та продукти є найбільш затребуваними серед клієнтів ТА «Мокка».

2. Проаналізувати ресурси ТА «Мокка»: Оцінити, які ресурси ТА «Мокка» має для формування туристичних продуктів екологічного туризму, такі як зв'язки з партнерами, досвід роботи, знання про екологічні напрямки.

3. Вивчити конкурентів: Провести аналіз конкурентів ТА «Мокка» на ринку екологічного туризму, щоб визначити їхні сильні та слабкі сторони.

Проаналізуємо основних споживачів послуг ТА «Мокка», дані представлено в таблиці 2.2.

Найбільший відсоток клієнтів становить доросле населення у віці 25-55 років (54,4%), яке має стабільний дохід і більше можливостей для подорожей, а 2-а за величиною група споживачів, яка стає основною цільовою аудиторією

агентства, - це молоді люди у віці 18-25 років (36,1%), які зазвичай шукають бюджетний або активний відпочинок.

Таблиця 2.2 – Основні споживачі послуг ТА «Мокка»

Споживачі	%
молодь віком 18-25 років	36,1
доросле населення віком 25-55 років	54,4
пенсіонери	9,5

Найменшу частку споживачів становлять пенсіонери (9,5%), що може бути пов'язано з відсутністю фінансових або фізичних можливостей для поїздки.

Одним з важливих аспектів успішного управління туристичними агентствами є аналіз виконання виробничих програм, який включає в себе оцінку динаміки кількості туристичних путівок та кількості залучених клієнтів. Інформація про кількість туристичних путівок на період з 2021 по 2023 рік наведена в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Динаміка основних показників обсягу наданих послуг ТА «Мокка» за 2021 - 2023 роки

Показник	Дані по роках			Темпи зростання (падіння), %	
	2021	2022	2023	22/21	23/22
Кількість туристичних путівок (ваучерів), одиниць	184	37	216	-79,8	483,7
Кількість туристів, осіб	184	37	216	-79,8	483,7
Кількість туро-днів за реалізованими путівками, днів	1656	316	1964	-80,9	521,5

Згідно з таблицею 2.3, спостерігаються значні коливання кількості туристичних путівок (ваучерів) з 2021 по 2023 рік, кількості туристів і кількості днів туру за проданими путівками. У 2021 році агентство продало 184 путівки, але в 2022 році через війну це число різко скоротилося до 37, а в 2023 році - до 216, що свідчить про значне зростання. Що стосується кількості туристів, то у 2021 році було зареєстровано 184 особи, у 2022 році - 37 осіб та у 2023 році - 216 осіб. Кількість проданих путівок також відображає тенденцію до зниження в 2022 році до 316 днів, але в 2023 році воно швидко збільшується до 1964 днів. Такі зміни свідчать про ефективну стратегію залучення клієнтів на даному етапі та управління ресурсами агентства.

Однією з класифікаційних функцій туризму є мета поїздки туристів в ту чи іншу країну. Проаналізуємо розподіл туристів за напрямками (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 - Розподіл туристів за метою подорожі в ТА «Мокка» за 2021-2023 рр.

Мета поїздки	Дані по роках					
	2021		2022		2023	
	Кількість туристів, осіб	Питома вага, %	Кількість туристів, осіб	Питома вага, %	Кількість туристів, осіб	Питома вага, %
Ділові поїздки	3	1,63	0	0	5	2,31
Дозвілля, відпочинок	160	86,96	29	78,38	193	89,35
Оздоровлення	15	8,15	6	16,22	19	8,80
Спортивний туризм	2	1,09	0	0,00	3	1,39
Гастрономічний туризм	4	2,17	2	5,41	1	0,46
Всього:	184	100,00	37	100,00	216	100,00

Згідно з даними, наведеними в таблиці 2.4, можна зробити висновок, що кількість туристів, які подорожують з метою проведення відпочинку та дозвілля, є найбільшим. Цей сегмент ринку демонструє стійке зростання протягом аналізованого періоду. У 2021 році 160 туристів вирушили на відпочинок. Це становить 86,96% від загальної кількості. У 2022 році цей показник знизився до 29 туристів (78,38%), але в 2023 році цей показник знову значно збільшився і склав 193 туриста, що становить 89,35% від загального числа. Ці дані свідчать про стійкий інтерес до відпочинку серед клієнтів агентства "Мокка".

Що стосується ділових поїздок, то їх кількість за аналізований період було невеликим. У 2021 році з цією метою подорожували всього 3 туристи (1,63%), а в 2022 році ділових поїздок не було, але в 2023 році цей показник збільшився до 5 (2,31%).

Оздоровлення як мета поїздки також було стабільним. У 2021 році з цією метою подорожували 15 туристів (8,15%), у 2022 році - 6 туристів (16,22%) та у 2023 році - 19 туристів (8,80%).

Таким чином, дані свідчать про перевагу дозвілля і відпочинку туризму серед клієнтів туристичного агентства «Мокка», підтверджуючи важливість цього

сегмента ринку, а саме екологічного туризму для подальшого розвитку діяльності агентства і стратегічного планування.

На основі аналізу поточної ситуації можна визначити основні напрямки формування туристичних продуктів екологічного туризму ТА «Мокка»:

- Розробка нових екотуристичних напрямків: ТА «Мокка» може розробити нові екотуристичні напрямки, які не представлені на ринку або не представлені в достатній мірі.

- Створення тематичних екотуристичних програм: ТА «Мокка» може створити тематичні екотуристичні програми, які орієнтовані на певні групи туристів, наприклад, на любителів активного відпочинку, на сім'ї з дітьми, на людей похилого віку.

- Розробка екотуристичних пакетів: ТА «Мокка» може розробити екотуристичні пакети, які включають в себе переліт, проживання, трансфери, екскурсії та інші послуги.

- Співпраця з партнерами: ТА «Мокка» може співпрацювати з партнерами в галузі екологічного туризму, такими як санаторії, пансіонати, екопарки.

Реалізація цих напрямків формування туристичних продуктів екологічного туризму дозволить ТА «Мокка» розширити свою пропозицію для клієнтів, збільшити обсяги продажів та стати одним з лідерів на ринку екологічного туризму.

РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНИ НА БАЗІ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА «МОККА»

3.1 Розробка екологічного туру в Закарпаття для ТА «Мокка»

Для підсилення діяльності туристичної агенції «Мокка» пропонуємо екологічний тур «Стопами природи Закарпаття».

Споживачами даного туру є ті, хто надає перевагу активному відпочинку та здоровому способу життя. Тур орієнтований на споживачів із середнім рівнем доходу, які хочуть провести кілька днів у природному середовищі, відволіктися від повсякденного життя у великому місті, насолодитися спа-процедурами та прогулянками в національних парках. Основними цілями туристів, які відвідують такі тури, є фізичне та душевне очищення, знайомство з новими друзями, відпочинок, релаксація та відновлення після втоми, з другорядною метою - ознайомлення з історичними пам'ятками міста.

Сезонність – весна, літо, осінь. Категорія та вік споживачів – сім'ї з дітьми старше 14 років, молодь.

Даний тур задовольняє такі потреби споживачів як: - потреби у відпочинку; - потреби в релаксації та розвагах; - позбавлення від стресу та тривоги; - потреби у спілкуванні; - реалізація духовних потреб; - зміцнення здоров'я.

Основними цілями туру є задоволення духовних потреб, відпочинок, проведення часу на свіжому повітрі, відвідування природних пам'яток та спілкування з однодумцями. Мета подорожі - ознайомлення туристів з екологічними місцевостями Закарпатської області. У даному випадку тур є груповим, розрахований на 20 осіб. Кількість днів мандрювання – 3, з них 1 ніч в готелі та 1 в палатках на горі.

Маршрут туру: Хмельницький – Івано-Франківськ – Закарпаття – Хмельницький (рис.3.1).

Перелік послуг: транспорт, розміщення, харчування, екскурсійна програма з кваліфікованим гідом. Транспорт: мікроавтобус. Розміщення в готелі: «Вище неба» екологічний готель, різні види номерів[6]. Система харчування: ресторан в комплексі. Виїзд: 3-4 рази в місяць у вихідні, 5:00, м. Хмельницький, автовокзал.

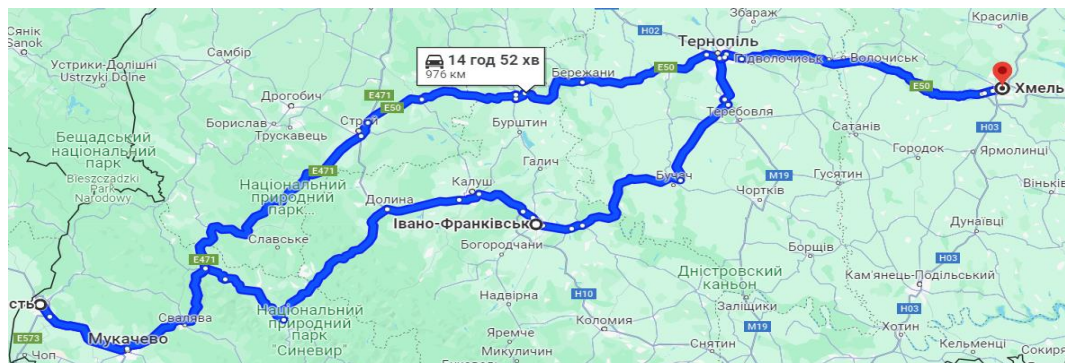

Рисунок 3.1 - Картосхема маршруту туру

Різновид туризму, який залучений у турі: екологічний, автобусний.

Таблиця 3.1 - Класифікація туру за ознаками

Назва туру	Ознака	Вид туру
«Стопами природи Закарпаття»	Мотивація туристів до подорожі	Екологічно-пізнавальна, рекреаційна
	Організаційні засади	Пекидж-тур
	Форма організації	Організований
	Кількість учасників	Груповий тур на 20 осіб
	Сезонність	Весна, літо, осінь.
	Термін подорожування	Короткостроковий 3 дні (2 ночівлі)
	Клас обслуговування	Туристський
	Набір послуг	Ліжко/сніданок, напівпансіон (сніданок)
	Маршрут	Кільцевий
	Засоби долання	Транспортні, пішохідні
	Вид транспорту	Наземний (мікроавтобус)
Масштаб	Внутрішній	

Розглянемо програми туру у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 Програма туру «Стопами природи Закарпаття»

День	План
День 1	5:00 - Зустріч на автовокзалі Хмельницького 5:30 - 6:00 - Знайомство, інструктаж 6:00 - 9:40 - Переїзд в Івано-Франківськ 10:00 - 13:30 - Екскурсія парком «Галицька Швейцарія» 13:30 - 18:00 - Переїзд у Закарпаття 18:30 - Заселення в готель «Вище неба» 19:30 - 22:00 - Вільний час на прогулянку територією готелю 23:00 - Ночівля в готелі

День 2	9:00 - 10:00 - Сніданок в ресторані готелю та виселення 12:00 - 20:00 - Експертський підйом на гору Хом'як (на шляху відвідування водоспада «Гук» та скелі «Хом'яка») 20:30 - 21:30 - Розшашування палаток 22:00 - 23:00 - Вільний час біля вогнища 23:30 - Ночівля
День 3	7:00 - Підйом 8:00 - 11:00 - Спуск з гори 15:30 - 16:30 - Експертська на озері Синевир 16:30 - 23:30 - Повернення в Хмельницький 23:30 - 23:45 - Підведення підсумків, прощання з групою

Програма обслуговування - це набір послуг, що надаються відповідно до потреб туриста та змісту туру, оплачених заздалегідь і розподілених за тривалістю туру. При укладанні договору між туроператором і турагентом (або при продажу індивідуальних турів) програма обслуговування створюється, узгоджується і затверджується між сторонами як набір послуг (перелік), а не розподіляється за конкретними днями. Це пов'язано зі складністю заздалегідь визначити конкретні дати відвідування музеїв, екскурсій, вистав, концертів тощо. Програма обслуговування розробленого туру наведена в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 - Програма обслуговування туру

Населені пункти	Експертське обслуговування	Порядок обслуговування			
		сніданок	обід	вечеря	ночілля
Хмельницький (5:00-5:30)	Зустріч, інструктаж (5:30-6:00)				
Івано-Франківськ (9:40-13:30)	Експертська парком «Галицька Швейцарія» (10:00-13:30)				
Закарпаття (13:30-00:00)					готель «Вище неба»
Закарпаття (00:00-00:00)	Експертський підйом на гору Хом'як (12:00-20:00)	В ресторані готелю (9:00-10:00)			
Закарпаття (00:00-16:30)	Експертська на озері Синевир (15:30-16:30)				
Хмельницький (23:30)	Прощання з групою				

На рисунку 3.2 представлена картосхема маршруту.

Рисунок 3.2 - Схема маршруту

Отже, нами було розроблено екологічний тур «Стопами природи Закарпаття» в межах Закарпатської області. Тур розрахований на молодь та сім'ї з дітьми старше 14 років та передбачає відвідування природних та історичних дестинацій. Впродовж туру туристи мають змогу придбати сувенірну продукцію та оздоровитися.

3.2 Економічне обґрунтування ефективності запропонованих заходів та організація просування туристичного продукту

У вартість туру входить: - переїзд між локаціями комфортабельним мікроавтобусом; - страхування; проживання у готелі; - сніданок у готелі; - супровід гіда; - вхідні квитки та екскурсії при відвідуванні зазначених у програмі пам'яток.

Додаткові витрати: - витрати на сувенірну продукцію; - витрати на харчування поза готелем; - особисті витрати та інші.

Тому перейдемо до його калькуляції, сформувавши розрахунок собівартості

туру (табл.3.4).

Таблиця 3.4 – Розрахунок собівартості туру на одного туриста

№ з/п	Стаття витрат	Сума, грн
1	Проживання	1250
2	Харчування (обід)	200
3	Транспортне обслуговування	1171
4	Екскурсійне обслуговування	1610
5	Страховання	50
6	Витрати на керівника	300
	Разом	4581
7	Оплата комісійних турагентам (7 % від собівартості)	321
	Разом	4902

Також розрахуємо рентабельність даного туру. Результати представлені у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Розрахунки рентабельності даного туру

№	Розрахунки
1	$\text{Пдод.од} = 4\,902 * 0.2 = 980 \text{ грн}$ $\text{Ціна} = 4\,902 + 980 = 5882 \text{ грн}$
2	Запланована реалізація даного туру за рік (весна, літо, осінь) - 27 турів $27 * 20 = 540 \text{ турів за рік буде продано}$
3	$\text{М Пр} = 980 * 540 = 529\,200 \text{ грн}$ $\text{Пвал} = 529\,200 - 200 * 12 = 526\,800 \text{ грн}$ $\text{Пч} = 526\,800 - 25\% = 395\,100 \text{ грн}$ $\text{Спр} = 4\,902 * 540 = 2\,647\,080 \text{ грн}$ $\text{Ппр} = 526\,800 / 2\,647\,080 * 100\% = 19,9\%$ $\text{Рпр} = 395\,100 / 2\,647\,080 * 100\% = 14,9\%$

На основі проведених розрахунків можна сказати, що тур «Стопами природи» є економічно рентабельним і буде приносити стабільний дохід. Тур має чимало привабливих аспектів для туристів. З урахуванням його економічної ефективності та потенціалу для просування екологічного туризму, цей тур може виявитися ключовим фактором у просуванні туристичного потенціалу підприємства і сприяти його подальшому розвитку.

Доцільність використання цифрового маркетингу для туру «Стопами природи» цілком очевидна. В епоху зростаючої конкуренції на споживчому ринку і необхідності впровадження в наше життя найсучасніших методів і систем відтворених продуктів, ці методи повинні бути ефективними і дозволяти споживачам оцінити якість товарів і послуг, що користуються попитом, у той момент, коли вони вперше дізнаються про них.

Засоби рекламування туру «Стопами природи»:

- E-mail розсилки - дають змогу ефективно керувати і контролювати процес комунікації аудиторією за допомогою електронної пошти.

- PR просування - розробити ознайомчі тури для журналістів за допомогою бартеру. Журналісти отримують найкращий сервіс та насичену поїздку. Натомість вони залишають відгуки у вигляді статей на сайтах і в журналах.;

- Реклама у соціальних мережах - сьогодні соціальні мережі - це не лише місце для спілкування, але й засіб пошуку інформації, вибору продавців і постачальників послуг та здійснення покупок. Таким чином, соціальні медіа є ефективною маркетинговою платформою і можуть бути використані для просування та продажу практично будь-якого продукту. Різні форми і типи реклами в соціальних мережах можуть допомогти компаніям збільшити кількість клієнтів і прибутки. Маркетинг у соціальних мережах здається простим і легким. Насправді, щоб зробити цей канал дійсно ефективним, потрібно докласти чимало зусиль і зосередитися на ньому.;

- Залучення мікроінфлюенсерів - реклама у блогерів. Останніми роками маркетинг мікроінфлюенсерів привертає все більше уваги і продовжує зростати. Все більше брендів покладаються на інфлюенсерів з меншою, більш цільовою аудиторією (порівняно з інфлюенсерами з більшою, ширшою аудиторією) для просування своїх продуктів та послуг. Мікроінфлюенсери зазвичай мають від 1 000 до 1 000 000 підписників і спеціалізуються на певній ніші галузі. Як такі, вони часто мають високу зацікавленість, лояльних підписників і високий коефіцієнт конверсії на своїх соціальних каналах.

Таким чином, інтернет-маркетинг на сучасному етапі розвитку пропонує широкі можливості для просування туристичних продуктів. Широкий спектр інструментів може бути використаний для ефективного просування місцевого туристичного бренду і формувати у споживачів позитивне сприйняття визначних пам'яток, а також позиціонувати територію як туристичний центр, що пропонує послуги світового рівня.

Впровадження цих рекомендацій може допомогти ТА «Мокка» ще більше

посилити свої позиції на ринку оздоровчого туризму (табл.3.3).

Таблиця 3.3 – Рекомендовані пропозиції щодо подальшого розвитку екологічного туризму (на прикладі ТА «Мокка»)

№ з/п	Проектна пропозиція	Назва заходу	Зміст заходу	Очікуваний результат
1	Екологічний тур «Стопами природи»	екологічний тур «Стопами природи»	Створити екологічний тур «Стопами природи Закарпаття»	Залучення клієнтів та збільшення доходу
2	Інтернет-маркетинг	Засоби рекламування туру	Реклама для розширення замовлень	Покращення фін.показників
3	Запровадження програми екологічної освіти для туристів	Підготовка кадрів	Володіють знаннями в галузі екологічного туризму	Покращення діяльності фірми

ВИСНОВКИ

Сьогодні екологічний туризм займає провідне місце в туристичній індустрії. Екотуризм можна визначити як комплексну сферу рекреаційної діяльності, спрямовану на гармонізацію відносин між туристами, туроператорами і природним середовищем, а також місцеві громади, які реалізуються через екологізацію всіх видів туристичної діяльності, охорону природи, екологічну освіту та виховання.

У всьому світі туризм називають екологічним, коли він проходить в певних природоохоронних зонах, і найчастіше в національних природних парках. Рекреаційні природні заповідники виконують компромісну функцію, що узгоджує інтереси туристів. Природні ландшафти, з одного боку, відновлюють їх розумові і фізичні сили, а з іншого - зберігають свою цілісність і привабливість.

На території українського природоохоронного фонду створені законодавчі умови для розвитку туризму, а план охорони являє собою сучасну практику використання українських туристів, особливо одночасно для різних форм відпочинку і туризму. Природний заповідник показує, що можливості національного та міжнародного туризму все ще використовуються слабо, обсяг пропозиції обмежений, а форма погано реалізована збалансованого туризму. Існують відмінності в рекреаційному розвитку парку - деякі з них (Карпати, Шацький, Святі гори) не допускають рекреаційного впливу на природне середовище під час використання.

Більшість новостворених парків ще не готові приймати відвідувачів. Тому необхідно розробити способи заохочення та регулювання туристичного потоку та покращення туристичної інфраструктури.

Туристичне агентство "Мокка" було засноване в 2000 році і успішно працює на ринку Хмельницької області більше 20 років. Установа була створена з метою надання якісних туристичних послуг жителям регіону та надання можливостей для відпочинку та екскурсій в Україні, так і за кордоном.

Переваги «Мокка»:

- Досвід і професіоналізм. Туристичне агентство "Мокка" успішно працює на туристичному ринку Хмельницького та Хмельницької області з 2000 року. Наша спеціалізація - відпочинок на морі та гірсько-лижний туризм в Україні та за кордоном;

- Вартість туру без додаткових витрат. Це є онлайн-туристична агенція (всі тури можна вибрати прямо на їхньому сайті) і працює без додаткових витрат, тому ціни на їхні тури найнижчі в Хмельницькій області.

Серед найбільш популярних маршрутів можна знайти тури до Болгарії, Туніс, Таїланду, Туреччини, Єгипету, екскурсії Європою (Іспанія, Рим, Прага, Будапешт, Відень), тури в Карпати і з кожним роком з'являються нові напрямки та країни [24].

Тури «Мокка» - пропонує широкий вибір маршрутів на будь-який смак. До них відносяться сімейний відпочинок, групові тури, спеціальні пропозиції для дітей і підлітків, корпоративний відпочинок.

Туристичне агентство «Мокка» має значний потенціал для розвитку екологічного туризму, завдяки своєму досвіду роботи на ринку, широким зв'язкам з партнерами та кваліфікованому персоналу.

Для аналізу формування туристичних продуктів екологічного туризму ТА «Мокка» необхідно:

1. Вивчити попит на екологічний туризм: Провести дослідження, щоб визначити, які екологічні напрямки та продукти є найбільш затребуваними серед клієнтів ТА «Мокка».

2. Проаналізувати ресурси ТА «Мокка»: Оцінити, які ресурси ТА «Мокка» має для формування туристичних продуктів екологічного туризму, такі як зв'язки з партнерами, досвід роботи, знання про екологічні напрямки.

3. Вивчити конкурентів: Провести аналіз конкурентів ТА «Мокка» на ринку екологічного туризму, щоб визначити їхні сильні та слабкі сторони.

Можна зробити висновок, що кількість туристів, які подорожують з метою проведення відпочинку та дозвілля, є найбільшим. Цей сегмент ринку демонструє

стійке зростання протягом аналізованого періоду. У 2021 році 160 туристів вирушили на відпочинок. Це становить 86,96% від загальної кількості. У 2022 році цей показник знизився до 29 туристів (78,38%), але в 2023 році цей показник знову значно збільшився і склав 193 туриста, що становить 89,35% від загального числа. Ці дані свідчать про стійкий інтерес до відпочинку серед клієнтів агентства "Мокка".

На основі аналізу поточної ситуації можна визначити основні напрямки формування туристичних продуктів екологічного туризму ТА «Мокка»:

- Розробка нових екотуристичних напрямків: ТА «Мокка» може розробити нові екотуристичні напрямки, які не представлені на ринку або не представлені в достатній мірі.

- Створення тематичних екотуристичних програм: ТА «Мокка» може створити тематичні екотуристичні програми, які орієнтовані на певні групи туристів, наприклад, на любителів активного відпочинку, на сім'ї з дітьми, на людей похилого віку.

- Розробка екотуристичних пакетів: ТА «Мокка» може розробити екотуристичні пакети, які включають в себе переліт, проживання, трансфери, екскурсії та інші послуги.

- Співпраця з партнерами: ТА «Мокка» може співпрацювати з партнерами в галузі екологічного туризму, такими як санаторії, пансіонати, екопарки.

Реалізація цих напрямків формування туристичних продуктів екологічного туризму дозволить ТА «Мокка» розширити свою пропозицію для клієнтів, збільшити обсяги продажів та стати одним з лідерів на ринку екологічного туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бейдик О.О. Словник-довідник з географії туризму, рекреалогії та рекреаційної географії. Київ, 1998. 130 с. (дата звернення: 29.05.2024).
2. Божанова В.Ю. Теоретико-методологічні підходи та практичні рекомендації формування та функціонування екологічного туризму як цілісної системи / В.Ю. Божанова, Ю.С. Павелко, Д.О. Яценко // Економічний простір: Збірник наукових праць. – № 149. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2019. – С. 146 - 153.
3. Бойко В. О., Ключник А. В., Півньова Л. В. (2020). Зміцнення конкурентоспроможності підприємств екологічного (зеленого) туризму. Вісник Херсонського Національного Технічного Університету. 2020 №3. С. 213-222.
4. Бойко В.О. Екологічний туризм: проблеми, перспективи та шляхи розвитку. Економіка, фінанси, управління: наукові підходи та практика реалізації: Зб. матеріалів здобувачів вищої освіти і молодих вчених III Всеукраїнської науково-практичної конференції / за ред. Танклевської Н.С. (с. 19-21). 11 березня 2020, м.Херсон: ХДАУ.
5. Бондар Ю., Легінькова Н. Екотуризм як важлива складова стратегії сталого розвитку України. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України». Збірник наукових праць. Кропивницький. ЛА НАУ, 2019. С. 338-346.
6. Вишневський В.І. Екологічний туризм. Навчальний посібник. Київ, 2015. 27 с.
7. Воробйова О. А. Екологічний туризм як чинник сталого розвитку природно-заповідних територій Екологічні науки. 2017. № 2. С. 119–129.
8. Габчак Н.Ф., Дубіс Л.Ф, Мельник А.В., Чир Н.В. Екологічний туризм на природоохоронних територіях Закарпатської області. Ужгород, 2018. 671 с.
9. Гетьман В.І. Збереження ландшафтного різноманіття і розвиток

екотуризму на природно-заповідних територіях. Туризм XXI століття: освіта, культура, екологія: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (18-20 жовтня 2019р., м. Київ). Київ : КІТЕП, 2019. С. 191-193.

10. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу. Київ: Альтерпрес, 2017. С. 5-10.

11. Екологічний туризм та національні природні парки України. Українська асоціація активного та екологічного туризму. URL: http://pryroda.in.ua/files/2015/03/Katalog_UAETA2015_spring.pdf. (дата звернення 15.06.2024)

12. Екотуризм у світі. URL: <https://we.org.ua/rizne/ekoturyzm-u-sviti/>(дата звернення 13.06.2024)

13. Звіт про конкурентоспроможність подорожей і туризму за 2021 рік: зростання прокладає шлях до більш сталого та інклюзивного майбутнього. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2021_web_0401.pdf (дата звернення 13.06.2024)

14. Зінько Ю.В., Шевчук О.М. Екотуризм у національних природних парках Західної України. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2018. 239 с.

15. Кифяк О.В. Ресурсний потенціал розвитку туристичних дестинацій / О.В. Кифяк // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2019. -№ 4. -С. 60–70.

16. Кравченко Н. О. Напрямки екологізації туристичної індустрії України. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія Економіка. 2020. Вип. 3 (31). С. 72-77.

17. Кузьменко О. Екологічний туризм: поняття та особливості організації. Схід. 2018. № 2. С. 68.

18. Любонько Т. В. Формування організаційно-економічного механізму розвитку екологічного туризму. Ефективна економіка. 2021. № 9. С.18

19. Мазур С.А., Прилуцький А.М. Екологічний туризм як перспективний напрям розвитку внутрішнього туризму. Ефективна економіка. 2018. № 2. с.29

20. Мальська М.П. Туристичний бізнес: теорія та практика: навч.посіб. / М.П. Мальська, В. Худо. – К.: ЦНЛ, 2007. – 423 с.

21. Москвяк Я.Є. Сучасний стан та перспективи розвитку екологічного туризму у Карпатському регіоні України. Львів, 2022. 186 с.
22. Олійник Я. Б. Екологічний туризм на теренах національних природних парків і біосферних заповідників України в міжнародний рік екотуризму та Вісн. Київ. нац. унту ім. Т. Шевченка. Географія. Вип. 48. К. : 53 Вид.поліграф. центр „Київ. унт”, 2020. С. 5-11.
23. Посохов І.С., Сагайдачна А.В. Перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2019. Вип. 9, С.203-212.
24. Сайт ТА «Мокка» URL: https://mokka-tour.com/index/turistichna_firma_khmelnickij/0-41
25. Смаль В. В. Світовий досвід розвитку екологічного туризму. Український географічний журнал. 2019. № 4. С. 58-64.
26. Смирнов І.Г. Екологічний туризм і його роль у зереженні навколишнього середовища. Київ, 2021. 73 с.
27. Стадник В. В., Гризовська Л. О. Менеджмент і маркетинг туризму : навч. посіб. / В. В. Стадник, Л. О. Гризовська.-Хмельницький : ХНУ, 2020.-355 с.
28. Тарасова В. В., Нестерчук І. К., Ковалевська І. М., Осіпчук А.С. Географія туризму: Екологічний туризм. Житомир, 2021. 9 с.
29. Терехух А. А. Сутність та значення екологічно-туристичних ресурсів у контексті розвитку екологічного туризму в Україні. Вісник НУ «Львівська політехніка». Серія Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : зб. наук. праць. 2020. № 727. С. 449- 454.
30. Тимчук С. Екологічний туризм як напрям соціально-економічного розвитку сільських територій. Національна і регіональна економіка. Вісник ТНЕУ, 2016. № 1. С. 35-41.
31. Халімовська І. В. Екологічний туризм як чинник розвитку сучасного суспільства. Житомир, 2016. 93 с.

